

שנת שמיתה

(תכנית חינוכית וחוייתית לבני נוער)

נעמי ברקוביץ

מפגש ראשון – מבוא - שבת הארץ

'וידבר ה' אל-משה בהר סיני לאמר. דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם, כי תבאו אל-הארץ אשר אני נתן לכם - ושבתה הארץ שבת לה'. שש שנים תזרע שדך, ושש שנים תזמר כרמך; ואספת את-תבואתה. ובשנה השביעית, שבת שבתון יהיה לארץ - שבת לה': שדך לא תזרע, וכרמך לא תזמר. את ספיקי קצירך לא תקצור, ואת-ענבי קצירך א תבצר: שנת שבתון יהיה לארץ. והיתה שבת הארץ לכם לאכלה - לך, ולעבדך ולאמתך; ולשכירך, ולתושבך, הגרים עמך. ולבהמתך ולחיה אשר בארצך: תהיה כל-תבואתה לאכל.' (ספר ויקרא פרק כ"ה)

שמיתה הוא כינויה של השנה השביעית במחזור בן שבע שנים. בשנה זו נהוגות מספר מצוות מן התורה, מצוות אלו עוסקות בשמיטת ועזיבת אחיזתו של האדם את נכסיו הגשמיים:

- שמיטת קרקעות - איסור על עבודת האדמה והנאה מתוצרתה.
- שמיטת כספים - מחיקת חובות.

כמו השבת, שחוזרת ובה כל שבעה ימים, גם השמיתה מתקיימת בכל שבע שנים. בנוסף לכך, בשתיהן אסורה המלאכה, העשייה - אם כי באופן קצת שונה. שבת היא יום מנוחה לאדם, ואילו השמיתה - שנה של מנוחה לאדמה.

רבים עמדו על הדמיון וההקבלה שיש בין השבת והשמיתה, וכך כתב הרב קוק בהקדמתו לספר 'שבת הארץ':

'היחיד מתנער מחיי החול לפרקים קרובים בכל שבת.. את אותה הפעולה שהשבת פועלת על כל יחיד, פועלת השמיתה על האומה בכללה.'

ואכן, אנו זוכים לפרק זמן של מנוחה בכל שבוע מחדש. ואילו האדמה - מתי מגיע החופש שלה? החופש של האדמה מגיע גם הוא - פעם בשבע שנים אנו מצווים לשמוט את האדמה, להפסיק לעבד אותה, ולתת לה מנוחה ארוכה ומשקמת.

מהלך הפעילות:

לאחר ההסבר, נניח על הרצפה תמונות שונות - וכל אחד מהחניכים יבחר תמונה אחת הממחישה איך נראית השבת שלו. (נספח א')

לאחר ההסברים של החניכים נשאל - איך צריכה להראות שבת של הארץ? נניח על הרצפה גיליון נייר גדול וקבוצת צבעים, ונבקש מהחניכים לצייר את השבת של הארץ כמו שהם הציגו אותה.

בשלב הבא תקבל כל קבוצת חניכים מקור לימוד שונה (נספח ב'), אותו הם ילמדו בקבוצה, ולאחר מכן, ישתפו את שאר חברי הקבוצה במה שלמדו.

המקורות הנלמדים עוסקים במשמעויות שונות של שנת השמיטה.

מקור מס 1: עוסק בביטול הרגשת הבעלות על הקרקע, בשנת שמיטה אנו מצווים לשמוט את הקרקע ולהפקיר את היבול.

מקור מס 2: עוסק בשמיטת כספים. שמיטת הכספים הינה אחת משתי המצוות שאנו מצווים בשנת השמיטה: שמיטת האדמה ושמיטת כספים. המשמעות הנלמדת ממצווה זו, היא ביטול משמעות החוסר והגעה לידי שוויון. בשנה זו אין יותר לווה ומלווה. אנו מצווים לשמוט את כל החובות ולתת הזדמנות כלכלית וחברתית נוספת לכולם.

מקור מס 3: עוסק בהפקרת היבול ונתינת הרשות והיכולת לכל אדם וחיה באשר הוא, לאכול ולשבוע מפרי הארץ.

מקור מס 4: עוסק במנוחת האדמה. שנת השמיטה היא שבת לארץ. שנה שבה אנו נותנים לאדמה זמן לנוח ומצווים לא לעשות בה כל מלאכה.

מקור מס 5: עוסק בפן האקולוגי שבשנת השמיטה. שנה שבה האדם לא מעבד באופן מלא את האדמה היא פרק זמן משמעותי לשיקום האדמה והמערכת האקולוגית כולה. (מאגרי המים, מיני בע"ח, והיבול).

מקור מס 6: עוסק בפן הרוחני שבשנת השמיטה. ההפסקה הניתנת לנו בשנה זו, כעם, נותנת לנו הזדמנות לעסוק ברבדים עמוקים יותר בחיי היום יום שלנו, מאפשרת לנו לעצור ממרוץ העבודה ולתת זמן לדברים המהותיים והחשובים לנו בחיינו.

לאחר שחברי הקבוצה קראו ועסקו במשמעויות השונות של שנת השמיטה, נתאסף וכל קבוצה תלמד את שאר חברי הקבוצה הגדולה במה שלמדה. המדריך יוכל לעזור לקבוצה שלא הבינה לגמרי את משמעות המקור, לפי ההסברים שלעיל.

לאחר הבנת המשמעות השונות והרבות שבשנת השמיטה, יבקש המדריך מהחניכים לחשוב אילו דברים אנו יכולים לקחת משנת השמיטה לחיינו?

כיום, רק 2% מהאוכלוסייה עוסקת בחקלאות, ונראה ששנת השמיטה (העוסקת גם בחקלאות), מצווה בעיקר על החקלאים.

אך כפי שלמדנו היום, השמיטה עוסקת בנושאים רבים ומגוונים, שלא שייכים אך ורק לחקלאי השומט את אדמתו, אלא גם אלינו.

נפרשת בפנינו שנה עם משמעות חדשה. שנה מיוחדת. בואו ננסה לקחת ממנה דבר טוב, הזדמנות חדשה.

איזה דברים לדעתכם אפשר לקבל משנת השמיטה, מה הייתם רוצים לשמוט השנה?

(זמן לעיסוק בלימוד ומשמעות, לשמיטת הרגלים, לצמצום הצריכה והחומר, לתשומת לב לחיי השמיטה המתקיימים בארץ, לעזרה לחקלאים ולעמותות חסד הפועלות בהקשר לשמיטה ועוד..)

בשנה זו מתחבאות משמעותיות שונות אותן נלמד במהלך השנה, המפגש הזה היה צורה – חלון להתבוננות בייחוד שבשנה הזאת.

1

'מאי טעמא דשביתא (מה הטעם של השביתה) ?
אמר הקב"ה לישראל: זרעו שש והשמיטו שבע כדי שתדעו שהארץ שלי היא'
(בבלי, סנהדרין, ל"ט, ע"א)

2

'מקץ שבע-שנים תעשה שמטה. וזה דבר השמטה--שמוט כל-בעל משה ידו, אשר
ישה ברעהו: לא-יגש את-רעהו ואת-אחיו, כי-קרא שמטה לה'. את-הנכרי תגש;
ואשר יהיה לך את-אחיו, תשמט ידך. אפס, כי לא יהיה-בך אביון...'
(ספר דברים, ט"ו)

3

'ושש שנים תזרע את-ארצך; ואספת את-תבואתה. והשביעת תשמטנה ונטשתה,
ואכלו אביוני עמך, ויתרם תאכל חית השדה; כן-תעשה לכרמך, לזיתך.'
(ספר שמות, כ"ג)

4

'א וידבר ה' אל-משה, בהר סיני לאמר. ב דבר אל-בני ישראל, ואמרת אליהם, כי תבאו
אל-הארץ, אשר אני נתן לכם--ושבתה הארץ, שבת לה' ג שש שנים תזרע שדך,
ושש שנים תזמר כרמך; ואספת, את-תבואתה. ד ובשנה השביעת, שבת שבתון
יהיה לארץ--שבת, לה': שדך לא תזרע, וכרמך לא תזמר. ה את ספיח קצירך לא
תקצור, ואת-ענבי נזירך לא תבצר: שנת שבתון, יהיה לארץ.'
(ספר ויקרא, כ"ה)

5

'כדי שירבה יבול האדמה ותתחזק בהברתה (בלא זריעתה)
(הרמב"ם, מורה נבוכים)

6

"השביעית איננה רק שבת הארץ, אלא היא גם שבת לה'... (ויקרא כה, ב) ...השבת
- עת חשבון נפשו של היחיד, ושבת הארץ - עת חשבון נפשו של הצבור. הראשונה
באה אחת לששה ימים ונמשכת רק יום אחד, ואילו השנייה באה אחת לשש שנים
ונמשכת שנה שלמה. יחיד סיפק בידו לסכם מעשיו ודרכיו אחר ששה ימים, ואילו
ציבור זקוק לששת שנות מעשה, טבעי ומובן שסיכום וברור כל המעשים, ברור העבר
הכוון לעתיד, מצריכים שנה שלימה".
(הרב גריה זצ"ל)